

*Л. І. Синявська,
доктор іст. наук, доцент
Черкаського національного університету
ім. Б. Хмельницького.*

*О. З. Силка,
канд. іст. наук, доцент
Національного університету харчових технологій,
м. Київ.*

**ДІЯЛЬНІСТЬ ПЕРШИХ УЧЕНИХ СЕКРЕТАРІВ
НАУКОВОЇ БІБЛІОТЕКИ
ЧЕРКАСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
ІМ. Б. ХМЕЛЬНИЦЬКОГО У 2004–2011 РР.**

З набуттям у 2003 р. статусу «наукової» бібліотека Черкаського національного університету ім. Б. Хмельницького (далі – НБ ЧНУ) розпочала планомірну діяльність з організації та проведення наукової роботи. Остання сприяє науково-дослідній діяльності навчального закладу, модернізації та підвищення суспільного статусу як самої бібліотеки, так і бібліотечної професії. Науково-довідниковий компонент є важливою і невід’ємною складовою інформаційної діяльності наукової роботи НБ ЧНУ, яка спрямована на вивчення і розкриття її фондів, підготовку і публікацію бібліографічних та біобібліографічних показників, методичних рекомендацій, статей фахового напрямку тощо. Видавнича діяльність є важливим та закономірним продовженням науково-інформаційної роботи. Вона націлена на задоволення інформаційних потреб читачів і на допомогу роботі НБ ЧНУ, надає їй такі необхідні елементи, як системність, комплексність, цілісність.

Першим науково-довідниковим виданням НБ ЧНУ вже у новому статусі став біобібліографічний показник, підготовлений до 200-річчя від дня народження М. О. Максимовича, який було представлено на Перших Всеукраїнських Максимовичівських читаннях [1]. Початком активної наукової діяльності працівників бібліотеки умовно вважається 2005 р.

Саме тоді методичною радою НБ ЧНУ було прийняте рішення, у зв'язку з підготовкою до відзначення 85-річчя з дня заснування Черкаського національного університету ім. Б. Хмельницького, започаткувати вихід нових науково-довідникових видань у серії «Бібліографія вчених Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького». Відкрило серію бібліографічне видання «Показчик праць, опублікованих у виданнях Черкаського державного педагогічного інституту (1941–1965 рр.)» [2]. Це дослідження інформує читачів про здобутки представників Черкаської вищої школи у науково-педагогічній, науково-дослідницькій діяльності; про наукові доробки як працівників так і студентів навчального закладу, а також й інших наукових установ. Джерельною базою показчика стали видання університету за 1941–1965 рр. на українській та російській мовах, які зберігаються у фондах НБ ЧНУ. Вони представлені: «Науковими записками Черкаського державного педагогічного інституту» (з 1955 р. «Наукові записки Черкаського державного педагогічного інституту імені 300-річчя возз'єднання України з Росією»), тезами доповідей та повідомлень на наукових конференціях університету, присвячених підсумкам науково-дослідної роботи за 1955–1963 рр., програмами звітно-наукових сесій університету за 1958–1963 рр., матеріалами та програмами наукових, науково-методичних, теоретичних, науково-теоретичних конференцій як обласного, так і республіканського рівня та низкою методичних розробок.

На 2011 р. у зазначеній серії було надруковано 16 показчиків. Усі довідники відображають науковий доробок українських дослідників у науково-дослідній та науково-педагогічній діяльності, інформують науковий загал про досягнення й відкриття вчених у різних галузях людського знання. Так, були створені показчики до ювілейних дат проф. О. Білого [3], проф. А. Гусака [4], проф. А. Морозова [5], проф. С. Архипової [6], проф. А. Чабана [7], проф. В. Гоцуляка [8], проф. Н. Тарасенкової

[9], проф. Л. Ромашенко [11], проф. С. Китової [11], доц. В. Мельниченко [12] та директора НБ ЧНУ, доц. Г. Голиша [13]. Окремо потрібно наголосити на покажчиках, які ознайомлюють читачів із біобібліографією ректорів Черкаського національного університету, серед яких Герой Радянського Союзу, проф. А. Тканко [14] та член-кореспондент Національної академії педагогічних наук України, проф. А. Кузьмінський [15].

Вдале починання у науково-видавничій діяльності НБ ЧНУ знайшло свій розвиток у налагодженні співпраці з кафедрами та науково-дослідними інститутами університету, за наслідками якої побачили світ видання, у яких зібрано бібліографію праць академіка Академії педагогічних наук України, Героя України О. Захаренка [16], проф. В. Лизогуба [17] та проф. М. Макаренка [18].

Структура вищезазначених покажчиків є традиційною для такого виду видань і складається з попереднього слова про вченого, основної частини (кілька розділів) та додатків. У розділі «Матеріали про вченого» зібрано й подано відомості про діяльність та життя учених з опублікованих джерел. Розділ «Список учнів, які захистили кандидатські дисертації» містить перелік авторефератів дисертацій учнів науковця. Розділи «Хронологічний покажчик друкованих праць» та «Рукописні роботи» містять перелік назв наукових робіт учених, які розташовані за хронологічним принципом. Для зручності користування покажчиками, у межах окремого року матеріал розміщено в алфавітному порядку. Завершують основну частину розділи «Видання за співредакцією» та «Видання за рецензуванням» учених, розділи, які додатково розкривають перед читачами багатогранність особистості та науковий доробок науковців. Для більш повного ознайомлення наукової громадськості зі здобутками вчених ЧНУ ім. Б. Хмельницького, укладачами покажчиків в окремих випадках були додатково введені розділи, які не передбачені чинними нормативними актами з бібліотечної справи, наприклад: «Виступи». Додатковий матеріал у

показчиках представлено «Алфавітним показчиком авторів та співавторів». Бібліографічний опис та скорочення слів здійснено у відповідності з Державними стандартами України.

З метою інформаційного забезпечення навчального процесу студентів і при активній співпраці наукових працівників НБ ЧНУ з викладачами навчального Інституту історії і філософії було створено два бібліографічні показника. Перший – «Гендерні студії у фондах наукових бібліотек м. Черкас» [19], розрахований на студентів-спеціалістів, які вивчають відповідний спецкурс, другий – «Історична література у фондах наукової бібліотеки Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького (1834–1949 рр.)» [20], пропонується для забезпечення самостійної підготовки студентів I курсу з навчального курсу «Основи наукових досліджень». Останнє видання підготовлене і надруковане у ще одній започаткованій серії бібліографічних показників – «Історична», яка покликана популяризувати фонди історичної літератури НБ ЧНУ.

З метою оперативного інформування співробітників та студентів університету про матеріали в мас-медійних і наукових виданнях, бібліотека започаткувала періодичне видання прес-моніторингового збірника «Відгомін: імідж ЧНУ ім. Б. Хмельницького в інформаційному просторі» [21]. Подана інформація згрупована за хронологічно-галузевим принципом. Під рубрикою «На шпальтах масової періодики» подано стислі анотації матеріалів про університет, що вміщені на сторінках газет та медійних часописів. Наступна структурна частина видання дозволяє відстежити найбільш вагомні виступи викладачів, студентів університету у теле- та радіоефірі. Зі сторінок збірника читач дізнається також і про те, як виглядає ЧНУ ім. Б. Хмельницького на сайтах світової інформаційної мережі Internet. Подається також інформація про наукові конференції різного рівня, що проводилися на базі університету завдяки організаторській ініціативі його підрозділів.

До 90-річчя з дня заснування Черкаського національного університету ім. Б. Хмельницького (у 2011 р.) науковими працівниками бібліотеки підготовлено до друку бібліографічний покажчик «Вісник Черкаського університету ім. Б. Хмельницького. 1997–2007 рр. Вип. 1–101», в якому через розкриття змісту основного друкованого видання університету висвітлено здобутки науково-викладацького складу навчального закладу у різних напрямках наукового знання. Цей бібліографічний покажчик є логічним продовженням першого випуску видання серії «Бібліографія вчених Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького».

У зв'язку із набуттям чинності (з 1 липня 2007 р.) нового національного стандарту ДСТУ ГОСТ 7.1: 2006 «Бібліографічний запис. Бібліографічний опис. Загальні вимоги та правила складання. Система стандартів з інформації, бібліотечної та видавничої справи», який є базовим для системи стандартів, правил, методичних посібників зі складання бібліографічного опису, НБ ЧНУ перша серед бібліотек м. Черкас для аспірантів та наукових працівників Черкаського національного університету розробила і надрукувала два випуски методичного видання [22].

У 2009 р. НБ ЧНУ, продовжуючи серію покажчиків, присвячених видатним українським особистостям, надрукувала науково-довідкове видання, на честь відзначення 200-річчя від дня народження Миколи Гоголя [23]. Даний покажчик презентує твори автора, критичні матеріали та наукові розробки про його життя і діяльність, які знаходяться у фондах НБ ЧНУ.

Відзначаючи успішне 5-річне функціонування на базі Черкаського національного університету ім. Б. Хмельницького спеціалізованої вченої ради К 73.053.01, НБ ЧНУ надрукувала «Анотований покажчик дисертацій, захищених у спеціалізованій вченій раді К73.053.01 Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького» [24].

З метою інформування працівників НБ ЧНУ, професорсько-викладацького складу та студентства Черкаського національного університету ім. Б. Хмельницького про роботу наукової бібліотеки, популяризації її здобутків, підняття рівня науково-дослідницької роботи, у вересні 2007 р. за погодженням методичної ради наукової бібліотеки було започатковано друк нового інформаційного вісника «Бібліотечні новини».

У 2009 р. НБ ЧНУ започаткувала третю серію видань – «Вчені України». Першим випуском став біобібліографічний покажчик присвячений визначному вченому-історичу України – доктору історичних наук, професору, провідному науковому співробітнику НАН України Олександрю Івановичу Гуржію [25]. Наступне видання містить відомості про науковий доробок українського археолога, історика, етнографа, фольклориста та українофіла кінця XIX – початку XX століття Хрисанфа Петровича Ящуржинського [26].

Таким чином, можемо констатувати, що одним з провідних напрямків роботи НБ ЧНУ є інформаційна діяльність з основним науково-довідниковим компонентом. У науковому доробку колективу – широкий спектр бібліографічних, методичних, довідкових, аналітичних та інформаційних матеріалів. Сьогодні НБ ЧНУ – сучасний бібліотечний заклад, що посідає достойне місце серед вузівських бібліотек і рівняється на кращі українські та зарубіжні бібліотеки вищих навчальних закладів.

Література

1. Михайло Максимович : біобібліогр. покажч. : (до 200-річчя з дня народження) / упоряд.: І. П. Краскова, Г. А. Павленко, Л. А. Смирнова, В. Л. Штангеева, І. В. Углева, Н. Г. Конджарян. – Черкаси : ЧНУ ім. Б. Хмельницького, 2004. – 30 с.
2. Покажчик праць, опублікованих у виданнях Черкаського державного педагогічного інституту (1941–1965 рр. / уклад. та авт. передмови О. З. Медалієва. – Черкаси : ЧНУ ім. Б. Хмельницького, 2006. – 196 с.

3. Білий Онуфрій Васильович : біобібліогр. покажч. / уклад. О. З. Медалієва. – Черкаси : ЧНУ ім. Б. Хмельницького, 2006. – 28 с.
4. Гусак Андрій Михайлович : біобібліогр. покажч. / уклад. О. З. Медалієва. – Черкаси : ЧНУ ім. Б. Хмельницького, 2006. – 35 с.
5. Морозов Анатолій Георгійович : біобібліогр. покажч. / уклад. О. З. Медалієва. – Черкаси : ЧНУ ім. Б. Хмельницького, 2006. – 35 с.
6. Архипова Світлана Петрівна : біобліогр. покажч. / уклад. О. З. Медалієва. – Черкаси : ЧНУ ім. Б. Хмельницького, 2007. – 36 с.
7. Чабан Анатолій Юзефович : біобліогр. покажч. / уклад.: О. З. Медалієва, Л. І. Синявська. – Черкаси : ЧНУ ім. Б. Хмельницького, 2007. – 36 с.
8. Гоцуляк Віктор Володимирович : біобліогр. покажч. / уклад.: О. З. Медалієва, Л. І. Синявська. – Черкаси : ЧНУ ім. Б. Хмельницького, 2008. – 72 с.
9. Тарасенкова Ніна Анатоліївна : біобліогр. покажч. / уклад.: Л. Г. Голиш, О. П. Воловик. – Черкаси : ЧНУ ім. Б. Хмельницького, 2009. – 36 с.
10. Ромашенко Людмила Іванівна : біобліогр. покажч. / уклад. Л. Г. Голиш. – Черкаси : ЧНУ ім. Б. Хмельницького, 2010. – 36 с.
11. Китова Світлана Андріївна : біобліогр. покажч. / уклад. Л. Г. Голиш. – Черкаси : ЧНУ ім. Б. Хмельницького, 2011. – 24 с.
12. Мельниченко Василь Миколайович : біобліогр. покажч. / уклад.: Л. І. Синявська, О. З. Силка. – Черкаси : ЧНУ ім. Б. Хмельницького, 2009. – 52 с.
13. Голиш Григорій Михайлович : біобліогр. покажч. / уклад. Л. І. Синявська. – Черкаси : ЧНУ ім. Б. Хмельницького, 2009. – 60 с.
14. Тканко Олександр Васильович : біобліогр. покажч. / уклад.: О. З. Медалієва, Л. М. Терехова. – Черкаси : ЧНУ ім. Б. Хмельницького, 2007. – 40 с.
15. Кузьмінський Анатолій Іванович : біобліогр. покажч. / уклад.: О. З. Медалієва, Л. І. Синявська. – Черкаси : ЧНУ ім. Б. Хмельницького, 2008. – 56 с.
16. Захаренко Олександр Антонович (1937–2002 рр.) : біобліогр. покажч. : (до 70-річчя від дня народження) / уклад.: С. О. Захаренко, О. З. Медалієва. – Черкаси : ЧНУ ім. Б. Хмельницького, 2006. – 40 с.
17. Лизогуб Володимир Сергійович : біобліогр. покажч. / уклад.: С. О. Коваленко, О. З. Медалієва. – Черкаси : ЧНУ ім. Б. Хмельницького, 2006. – 35 с.
18. Макаренко Микола Васильович : біобліогр. покажч. / уклад.: С. О. Коваленко, О. З. Медалієва. – Черкаси : ЧНУ ім. Б. Хмельницького, 2007. – 68 с.
19. Гендерні студії у фондах наукових бібліотек м. Черкас : біобліогр. покажч. : у 2 ч. Ч. 1 / уклад.: Ю. В. Ватрушкіна, Н. І. Земзюліна, О. З. Медалієва. – Черкаси : ЧНУ ім. Б. Хмельницького, 2007. – 180 с.
20. Історична література у фондах наукової бібліотеки Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького (1834–1949 рр.) : біобліогр. покажч. та навчально-методичні матеріали / уклад.: О. З. Медалієва, Л. І. Синявська. – Черкаси : ЧНУ ім. Б. Хмельницького, 2008. – 132 с.

21. Відгомін: Імідж Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького в інформаційному просторі / уклад. Л. Г. Голиш. – 2009. – . – Черкаси : ЧНУ ім. Б. Хмельницького, 2009. – . – Виходить двічі на рік.

№ 1. – 2009. – 40 с.

№ 2. – 2009. – 48 с.

№ 3. – 2010. – 40 с.

№ 4. – 2010. – 40 с.

№ 5. – 2011. – 43 с.

№ 6. – 2011. – 71 с.

22. Загальні вимоги та правила складання бібліографічного опису документа / уклад.: Н. М. Лебідь, О. З. Медалієва, В. Г. Тур, В. Л. Штангеева. – Черкаси : ЧНУ ім. Б. Хмельницького, 2007. – 16 с.

23. Микола Гоголь : біобліогр. показч. творів письменника та літератури про його життя і творчість : Фонди наукової бібліотеки Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького / уклад.: Л. І. Синявська, О. З. Силка. – Черкаси : ЧНУ ім. Б. Хмельницького, 2009. – 164 с. – (До 200-річчя від дня народження).

24. Анований показчик дисертацій, захищених у спеціалізованій вченій раді К 73.053.01 Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького (2004–2009) / уклад. та авт. передмови: О. З. Силка, Л. І. Синявська. – Черкаси : ЧНУ ім. Б. Хмельницького, 2010. – 168 с.

25. Гуржій Олександр Іванович. Біобібліографічний показчик / уклад.: Л. І. Синявська, О. З. Силка. – Черкаси : ЧНУ ім. Б. Хмельницького, 2010. – 64 с.

26. Хрисанф Петрович Ящуржинський. Біобібліографічний показчик / уклад.: О. З. Силка, Л. І. Синявська. – Черкаси : ЧНУ ім. Б. Хмельницького, 2011. – 64 с.